

Agencja Atomistyki

Warszawa, 28. czerwca, 2006

Wykorzystanie ciepła z wysokotemperaturowego reaktora jądrowego w procesach zgazowania węgla i produkcji wodoru

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

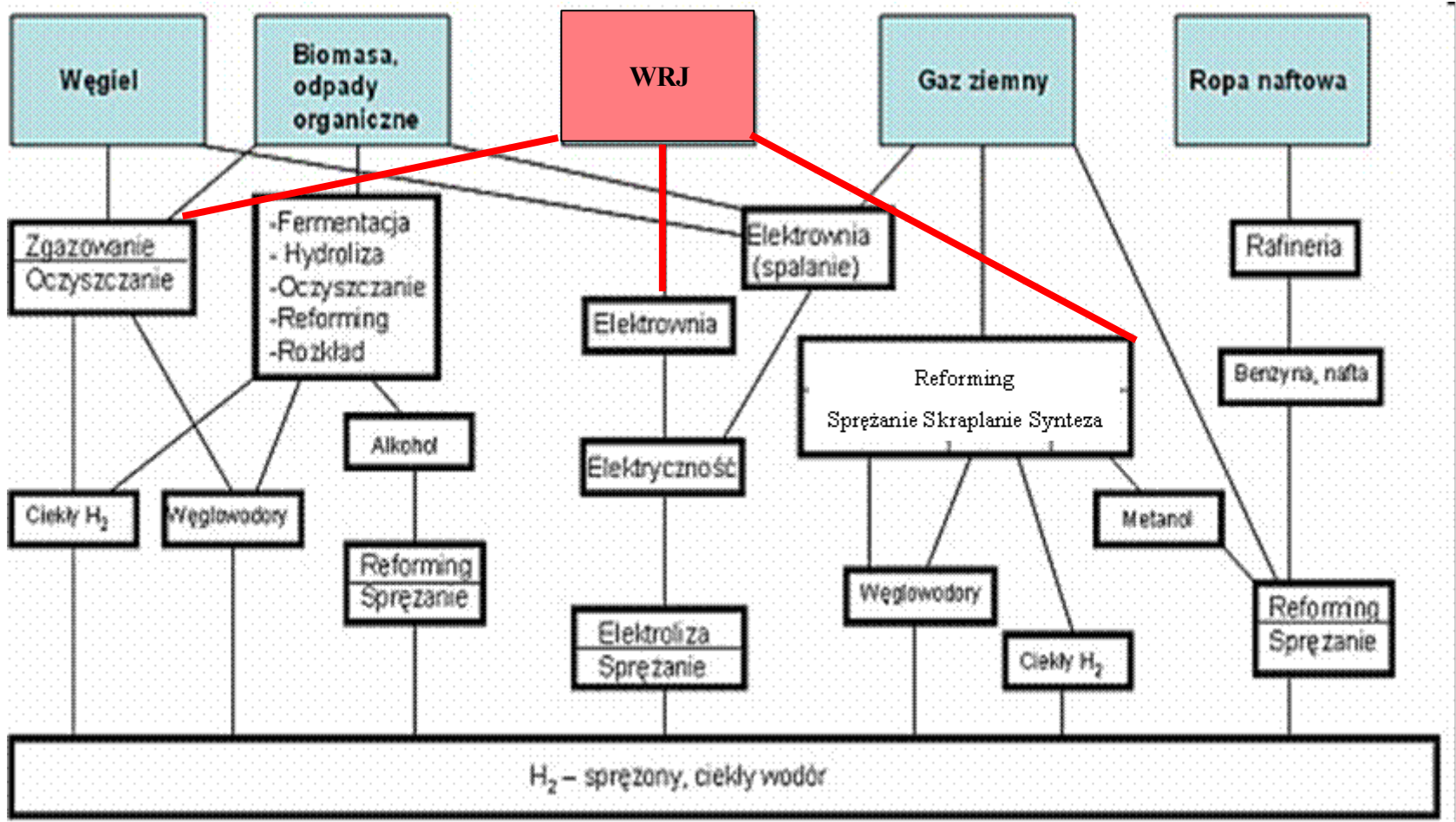
- **WODÓR** prawie nie występuje w stanie wolnym na Ziemi
- **Udział WODORU** wynosi:
  - Wszechświat: 94% at. , 75% wag.
  - Ziemia (skorupa ziemna, hydrosfera i atmosfera): 15.4 % atm, 0.87 % wag.

Konieczność pozyskiwania wodoru dla celów energetycznych!

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Możliwe drogi wytwarzania wodoru z surowców kopalnych i biomasy

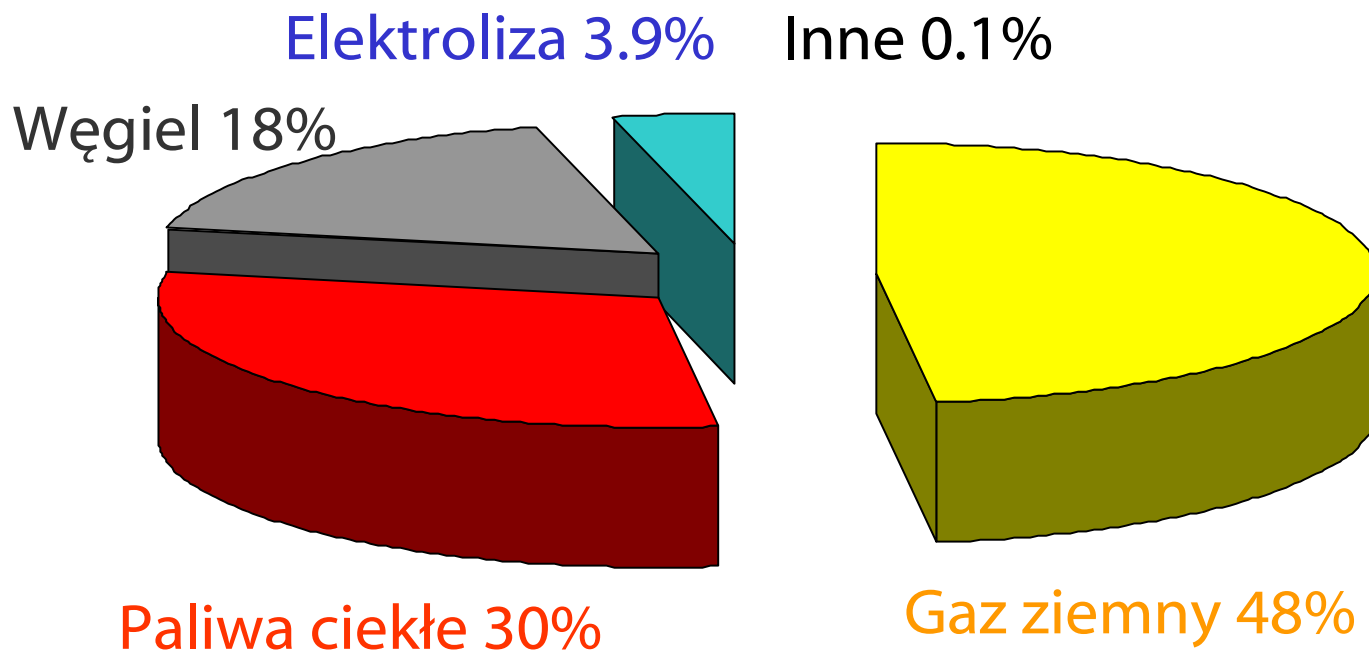

Piotr Tomczyk

Produkcja wodoru – procentowy udział surowców, z których jest otrzymywany

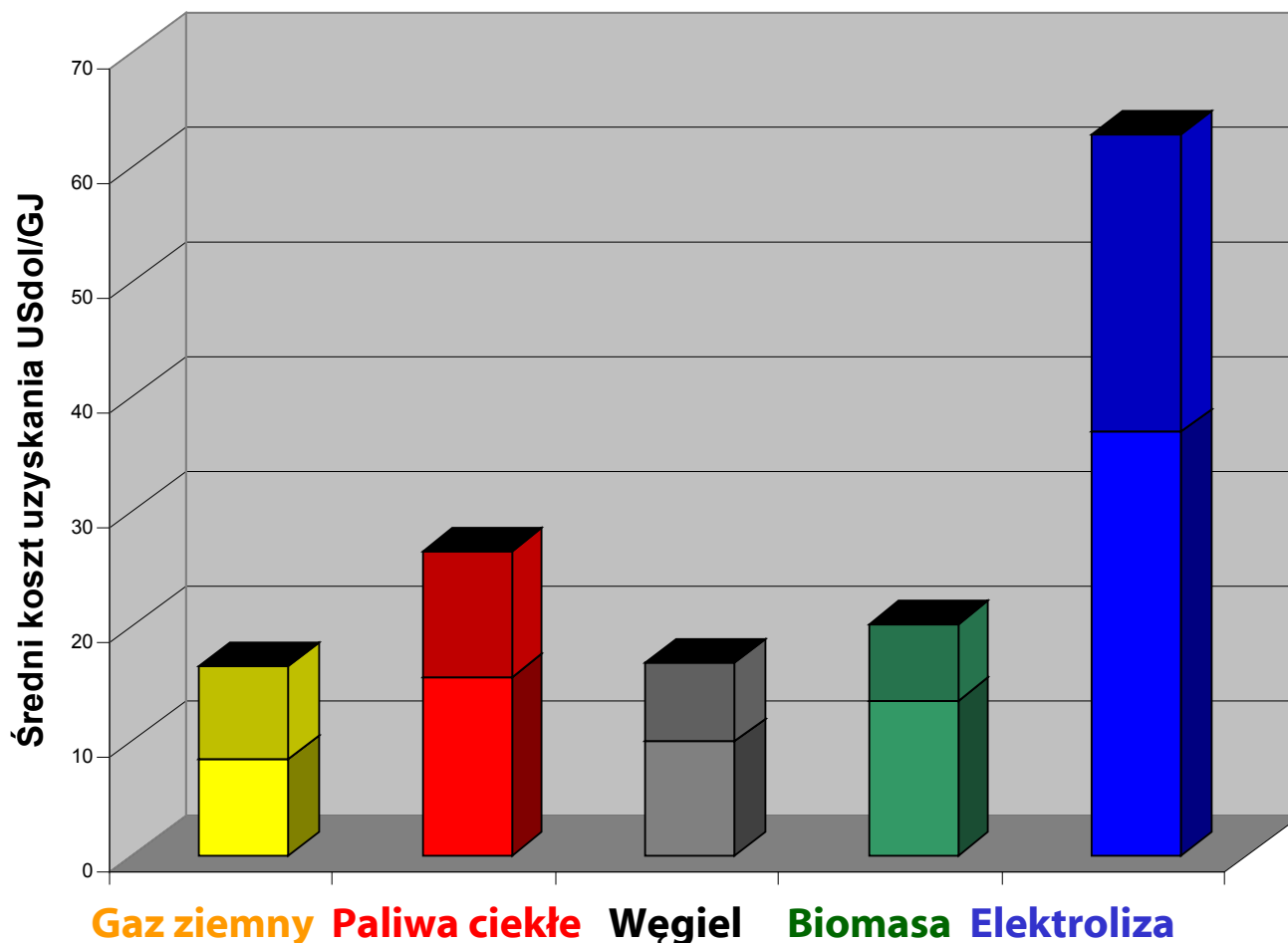
Obecna produkcja roczna: 50 mln ton

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Średni koszt uzyskiwania wodoru z różnych surowców

1. K.A. Adamson, P. Pearson, J. Power Sources, 86 (2000) 548.
2. J. M. Ogden, M.M. Steinburgler, T.G. Hreutz, J. Power Sources, 16 (1999) 143.
3. J. M. Ogden, M.M. Steinburgler, T.G. Hreutz, J. Fuel Cells Bulletin, 16 (2000) 5.
4. D. Hard, Energy World (1999) 272.
5. M.L.M. Negro, R.C. Garner, M. Linardi, RI03 World Climate&Energy Event, s. 293

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Wykorzystanie ciepła wytwarzanego w reaktorze wysokotemperaturowym możliwe gdy:

- procesy endotermiczne ($\Delta H > 0$)
- temperatura prowadzenia procesu $< 900\text{ }^{\circ}\text{C}$
- Wskazany jest wzrost szybkości procesów komplementarnych w podniesionych temperaturach (np. proces separacji wodoru)

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Technologia dojrzała: reforming gazu ziemnego (metanu)

reakcji reformingu parowego

Katalizator niklowy, temperatura procesu $> 500^\circ\text{C}$ (optymalna temperatura 700°C)

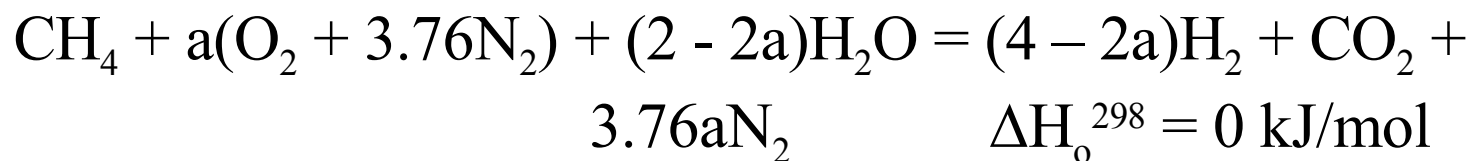
reakcja półspalania

reakcja gazu wodnego

reakcja reformingu autotermicznego

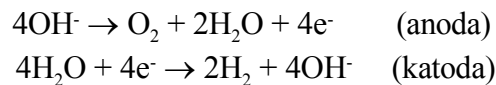
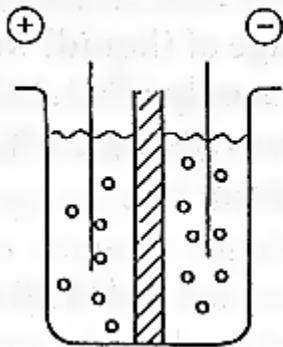
Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Technologia dojrzała: Elektroliza wody (e. alkaliczne)

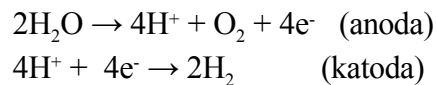
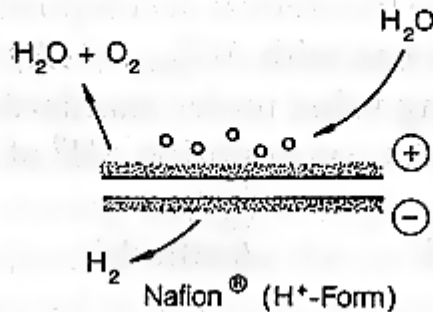
Elektroliza wody - wodór najwyższej czystości, przekraczającej 99,9%.
 Krótki czas rozruchu aparatury i łatwość jej obsługi.

Elektrolizer
 alkaliczny

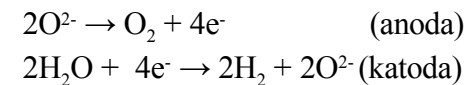
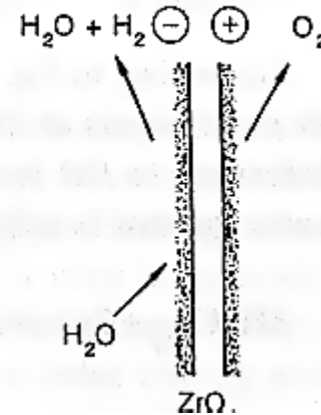

Elektrolizery membranowe

membrana protonowymienna

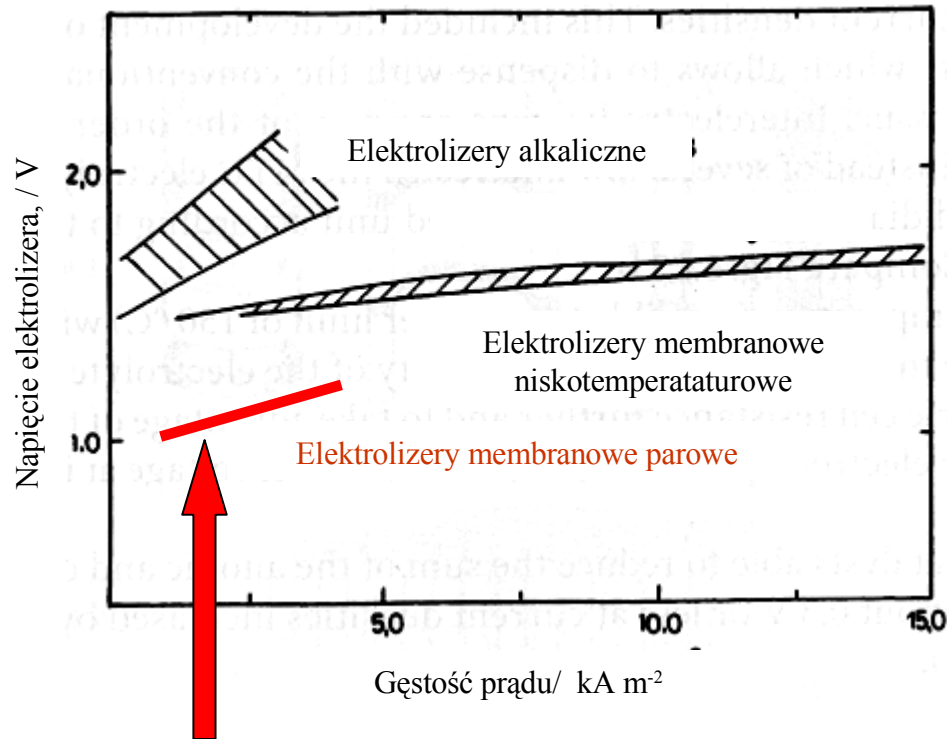
membrana tlenkowa

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Charakterystyki prądowo-napięciowe różnych typów elektrolizerów

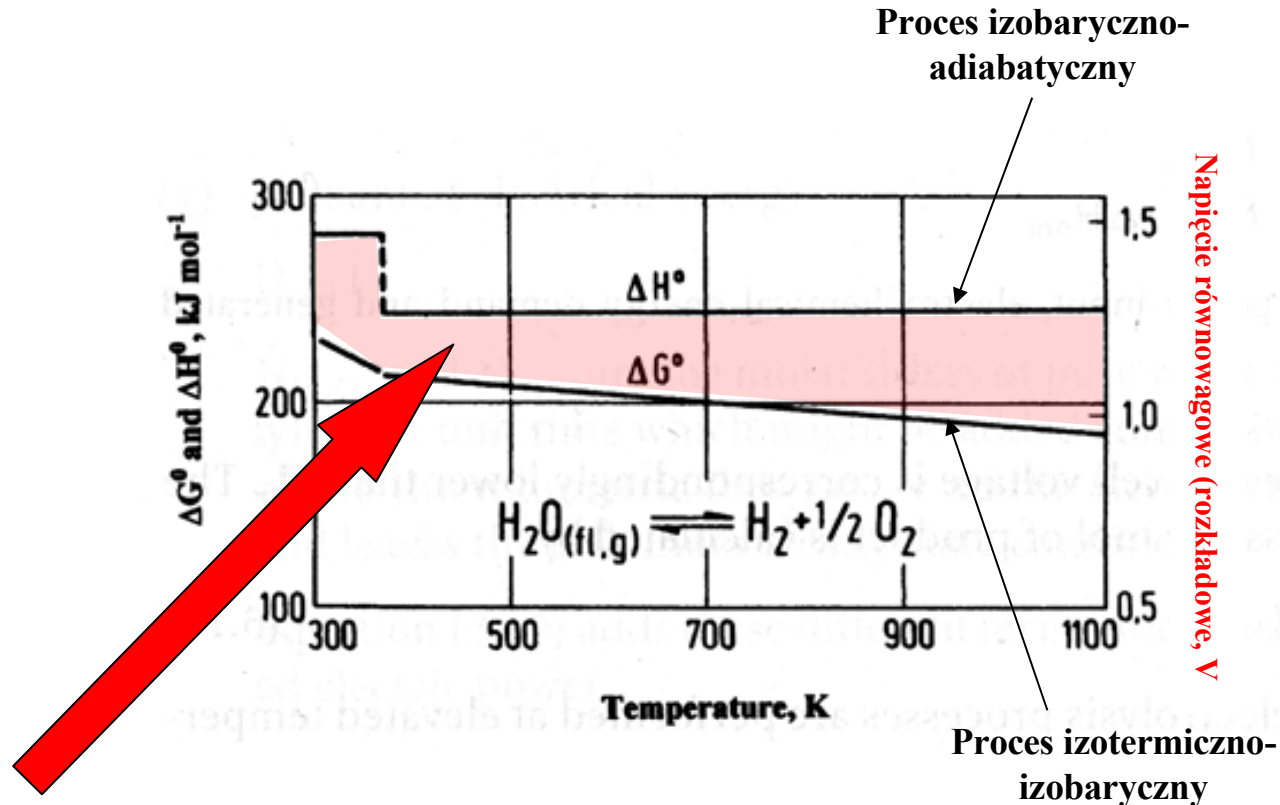
**Znaczna
oszczędność
energii**

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Entalpia swobodna tworzenia i wynikające stąd napięcie rozkładowe wody

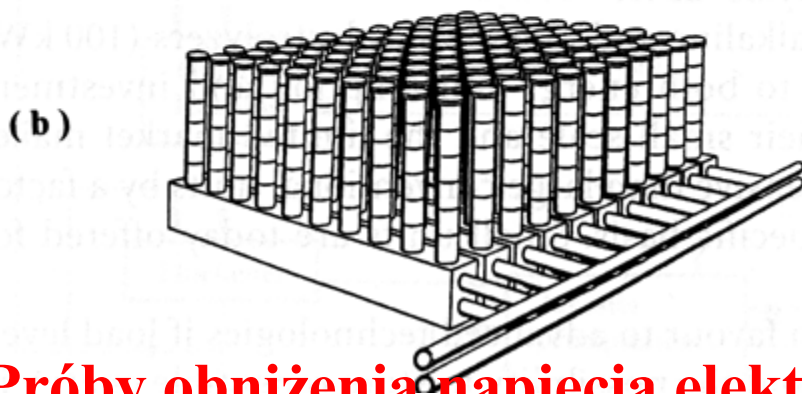
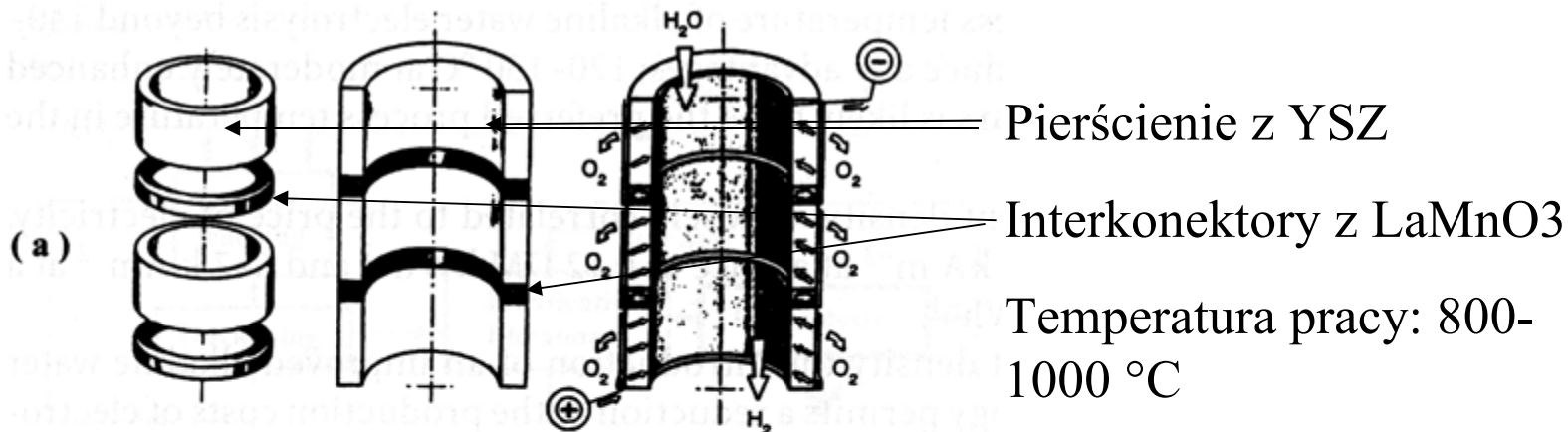

Pobór ciepła z otoczenia

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Technologia rozwojowa: Elektrolizer parowy typu HOT-ELLY

Próby obniżenia napięcia elektrolizy przez tłoczenia do przedziału anodowego metanu lub gazu syntezowego a pary wodnej z wodorem do przedziału katodowego (do ok. 0.3 V)

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Produkcja wodoru – sposoby niekonwencjonalne

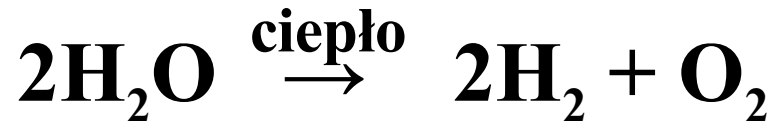
- **termiczny rozkład wody (termoliza)**
- **wykorzystanie bakterii i enzymów**
- **przetwarzanie biomasy z alg na biogaz**
- **rozkład fotokatalityczny wody**
- **z hydratów (wodzianów) metanu**
- **pyroliza węgla (gaz koksowniczy)**

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Technologia przyszłościowa: termiczny rozkład wody

- **Bezpośredni:**
temperatura procesu: ok. 2500 °C (bardzo trudny do realizacji)
- **Cykliczne procesy termochemiczne:**
temperatura procesu: 500-900 °C, sprawność do 50%, około 200 typów procesów proponowanych, próby laboratoryjne: ok.20.
- **Hybrydowe procesy cykliczne (jeden etap nie jest procesem chemicznym, np. elektroliza)**

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

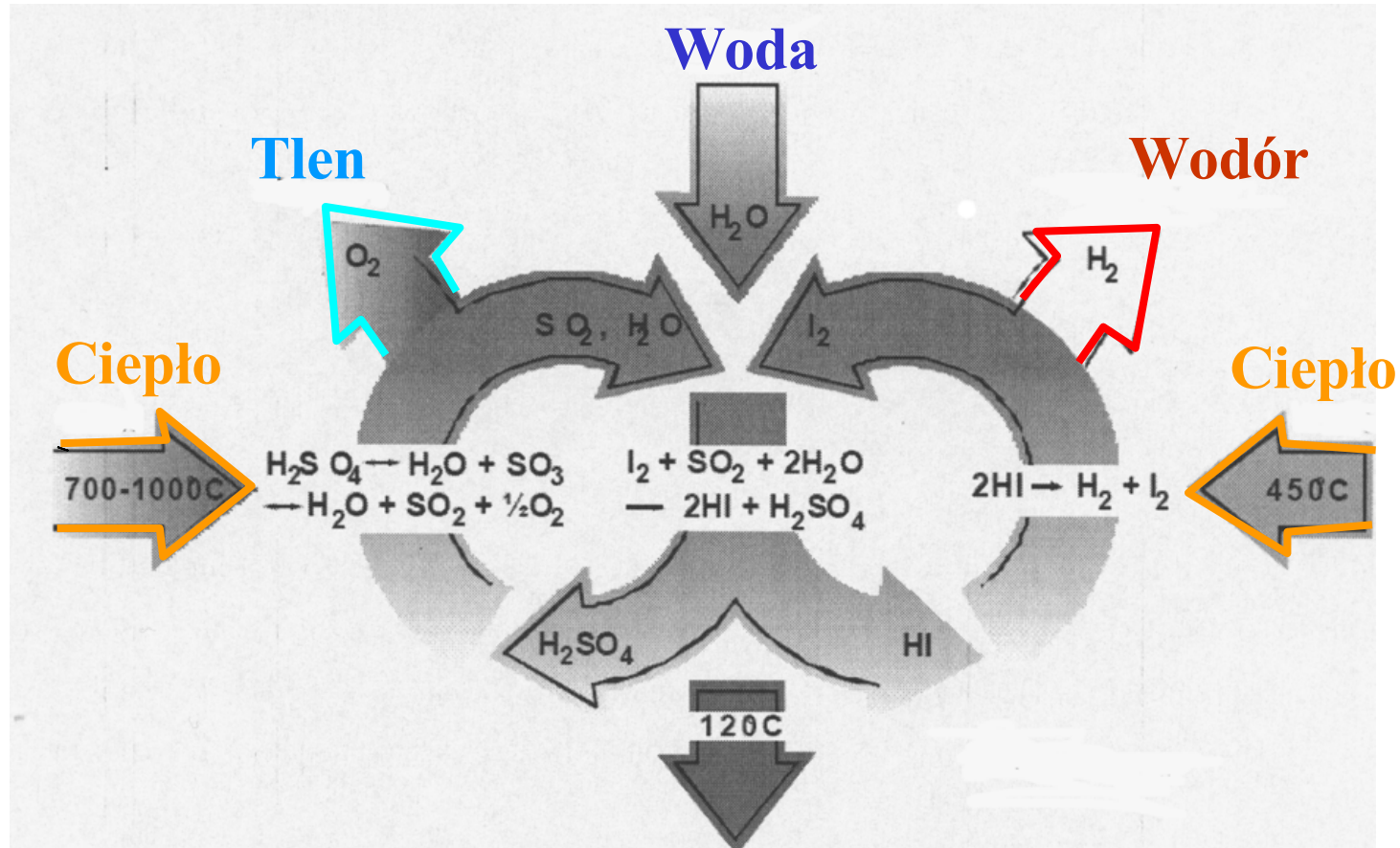
Przykładowe cykliczne procesy termochemiczne

Nazwa cyklu, etapu procesu	Liczba etapów	Maksymalna wymagana temperatura, °C
<p>Typu żelazo-chlor:</p> $6\text{FeCl}_2 + 8\text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{Fe}_3\text{O}_4 + 12\text{HCl} + 2\text{H}_2$ $2\text{Fe}_3\text{O}_4 + 12\text{HCl} + 3\text{Cl}_2 \rightarrow 6\text{FeCl}_3 + 6\text{H}_2\text{O} + \text{O}_2$ $6\text{FeCl}_3 \rightarrow 6\text{FeCl}_2 + 3\text{Cl}_2$	3	650
<p>Typu wanad-chlor:</p> $2\text{VCl}_2 + 2\text{HCl} \rightarrow 2\text{VCl}_3 + \text{H}_2$ $2\text{VCl}_3 \rightarrow \text{VCl}_2 + \text{VCl}_4$ $2\text{VCl}_4 \rightarrow 2\text{VCl}_3 + \text{Cl}_2$ $\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{HCl} + 1/2\text{O}_2$	4	800
<p>Typu siarka-jod:</p> $2\text{H}_2\text{O} + \text{SO}_2 + \text{I}_2 \rightarrow \text{H}_2\text{SO}_4 + 2\text{HI}$ $\text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow \text{H}_2\text{O} + \text{SO}_2 + 1/2\text{O}_2$ $2\text{HI} \rightarrow \text{H}_2 + \text{I}_2$	3	850

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Ścieżki reakcji dla cyklicznego procesu termochemicznego typu siarka-jod

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Technologia rozwojowa: cykliczne procesy termochemiczne

Wyzwania techniczne:

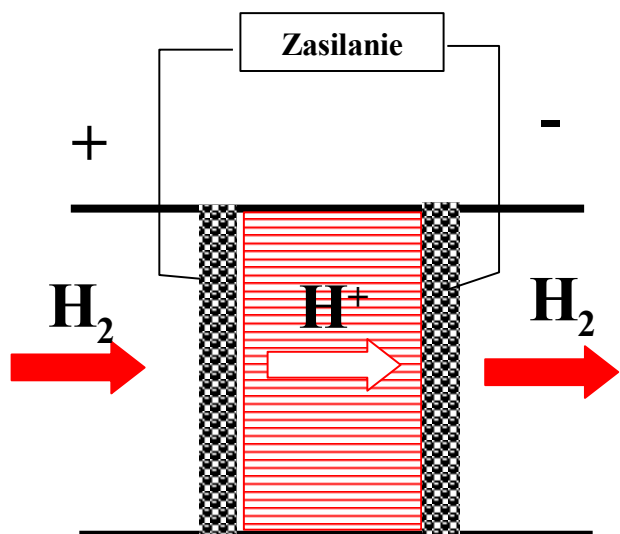
- rozdzielenie produktów reakcji (membrany, **pompy elektrochemiczne**)
- obniżenie temperatury: lepsze katalizatory (nanotechnologia) , lepszy dobór etapów nie chemicznych (np. elektrolizy)

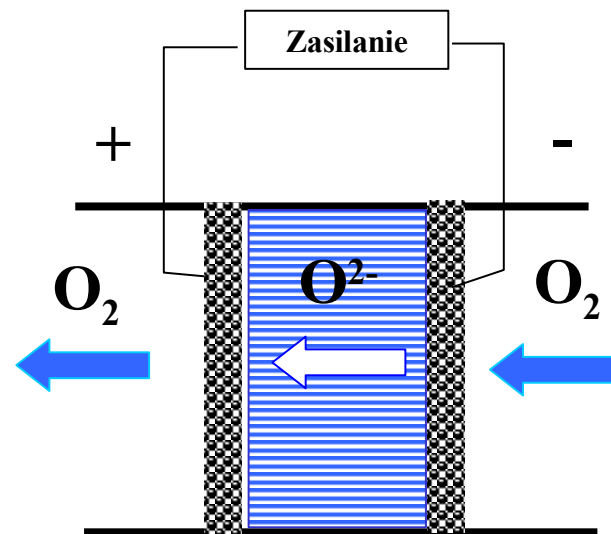
Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Wysokotemperaturowe pompy wodoru i tlenu

Elektrolit: SrCeO_3 dot. Yb,
 BaCeO_3 dot. Y, $\text{Sr}_6\text{Ta}_2\text{O}_{11}$

YSZ, BIVOX, etc

Temperatura pracy 600 – 1000 °C Tomczyk, Stanisław Porada

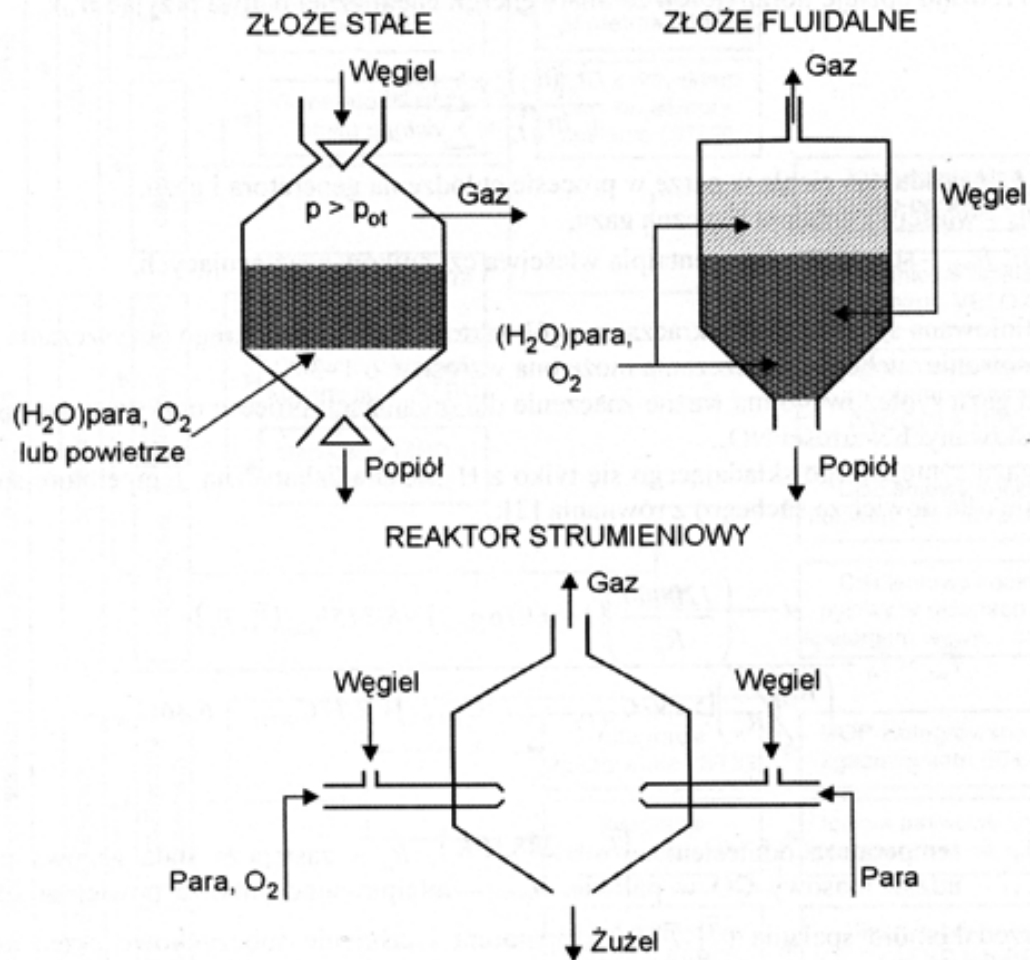
Reakcje zgazowania

Lp	Reakcja	Entalpia $\Delta H^0_{r, 273}$ [kJ/mol]
1	$C + O_2 \rightleftharpoons CO_2$	- 406,430
2	$C + CO_2 \rightleftharpoons 2CO$	+ 160,896
3	$C + H_2O \rightleftharpoons CO + H_2$	+118,577
4	$CO + H_2O \rightleftharpoons CO_2 + H_2$	- 42,361
5	$CO + 3 H_2 \rightleftharpoons CH_4 + H_2O$	- 206,064
6	$C + 2 H_2 \rightleftharpoons CH_4$	-83,800

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Rodzaje reaktorów do zgazowania

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Wybrane parametry technologii zgazowania węgla

	Rodzaj generatora				
	Stałe złożo	Złożo fluidalne		Strumieniowy	
Technologia	Lurgi/BG	HTW	KRW	TEXACO	SHELL
Czynnik zgazowujący	O ₂ +H ₂ O	pow. + H ₂ O	pow. + H ₂ O	O ₂ +H ₂ O	O ₂ +H ₂ O
Temperatura strefy reakcji (°C)	do 1800	950	1100	-	do 2000
Ciśnienie (MPa)	2.5-3	1-2.7	2	3-8	2-3
Stopień konwersji węgla (%)	99.7	90-92	96.5	>99	99.7
Sprawność energ. konwersji (%)	89-91	70-75	69.7	76	81.6

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Zgazowanie

- autotermiczne
- w warunkach allotermicznych

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Ograniczenia

Niska temperatura nośnika ciepła

Niska szybkość reakcji zgazowania

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Konieczność

- Wyboru odpowiedniego surowca
- Wyboru odpowiedniej technologii

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Zgazowanie

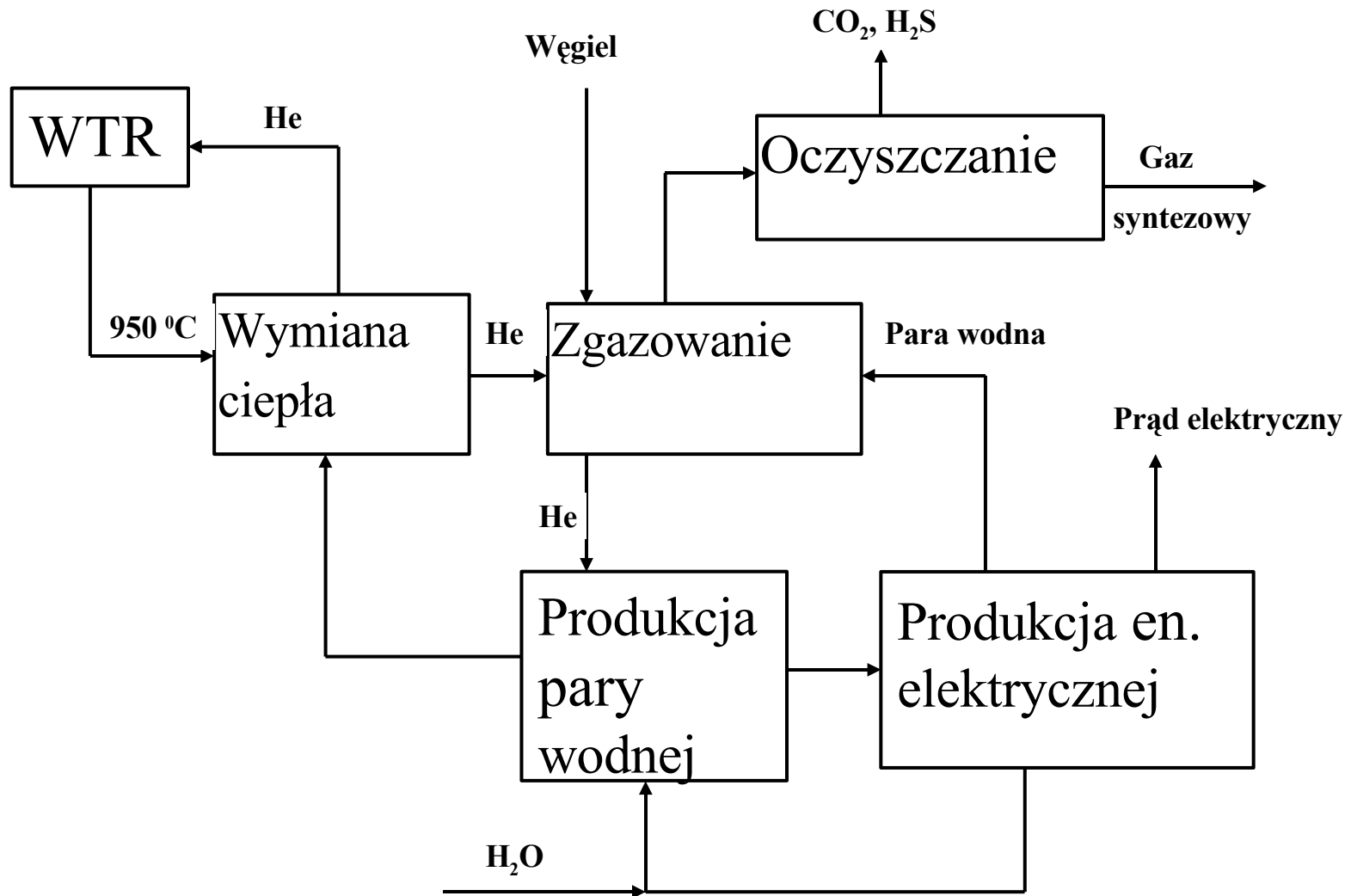
- parą wodną
- hydrozgazowanie

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

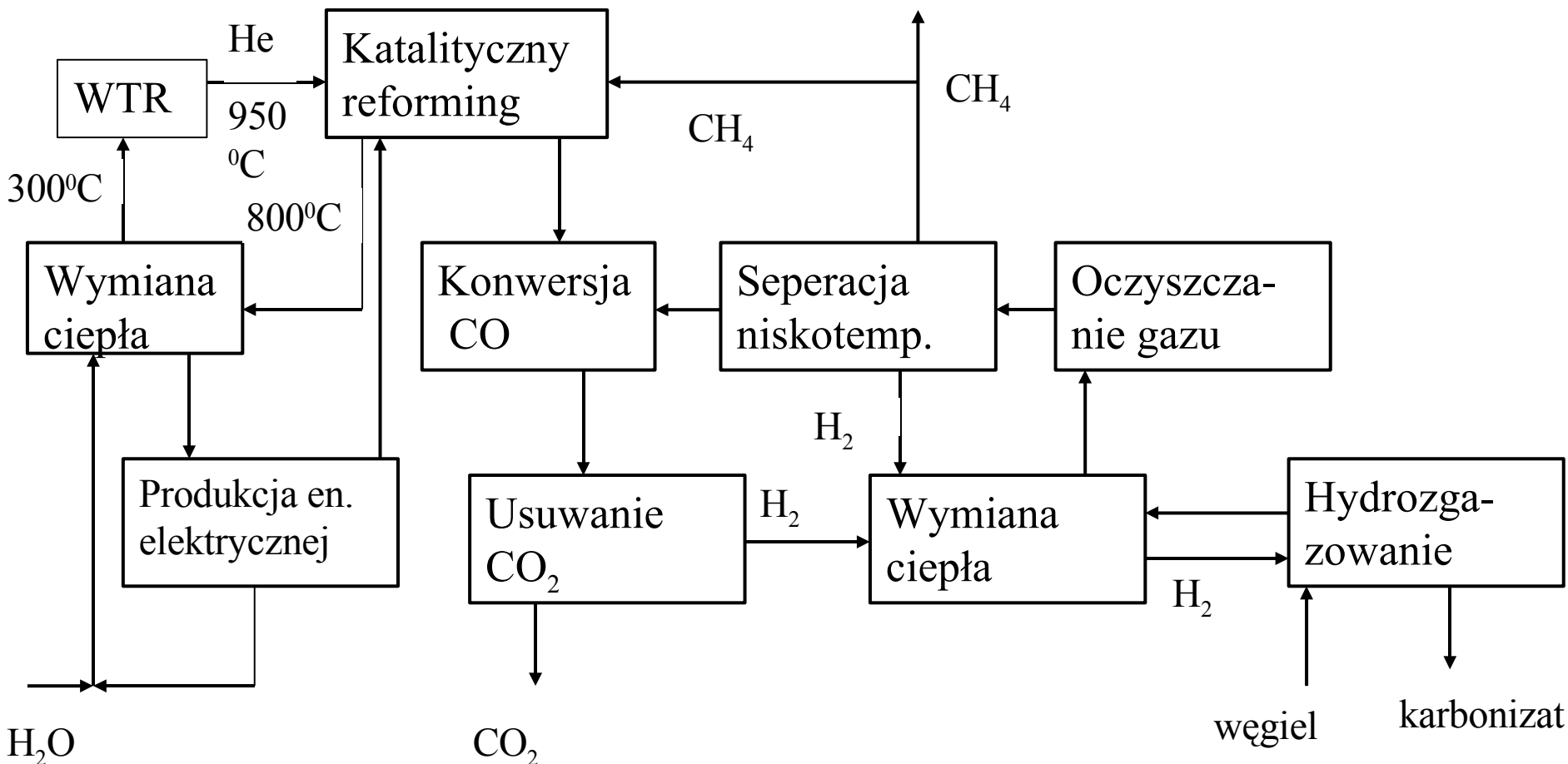
Schemat zgazowania parą wodną z wykorzystaniem ciepła WTRJ

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

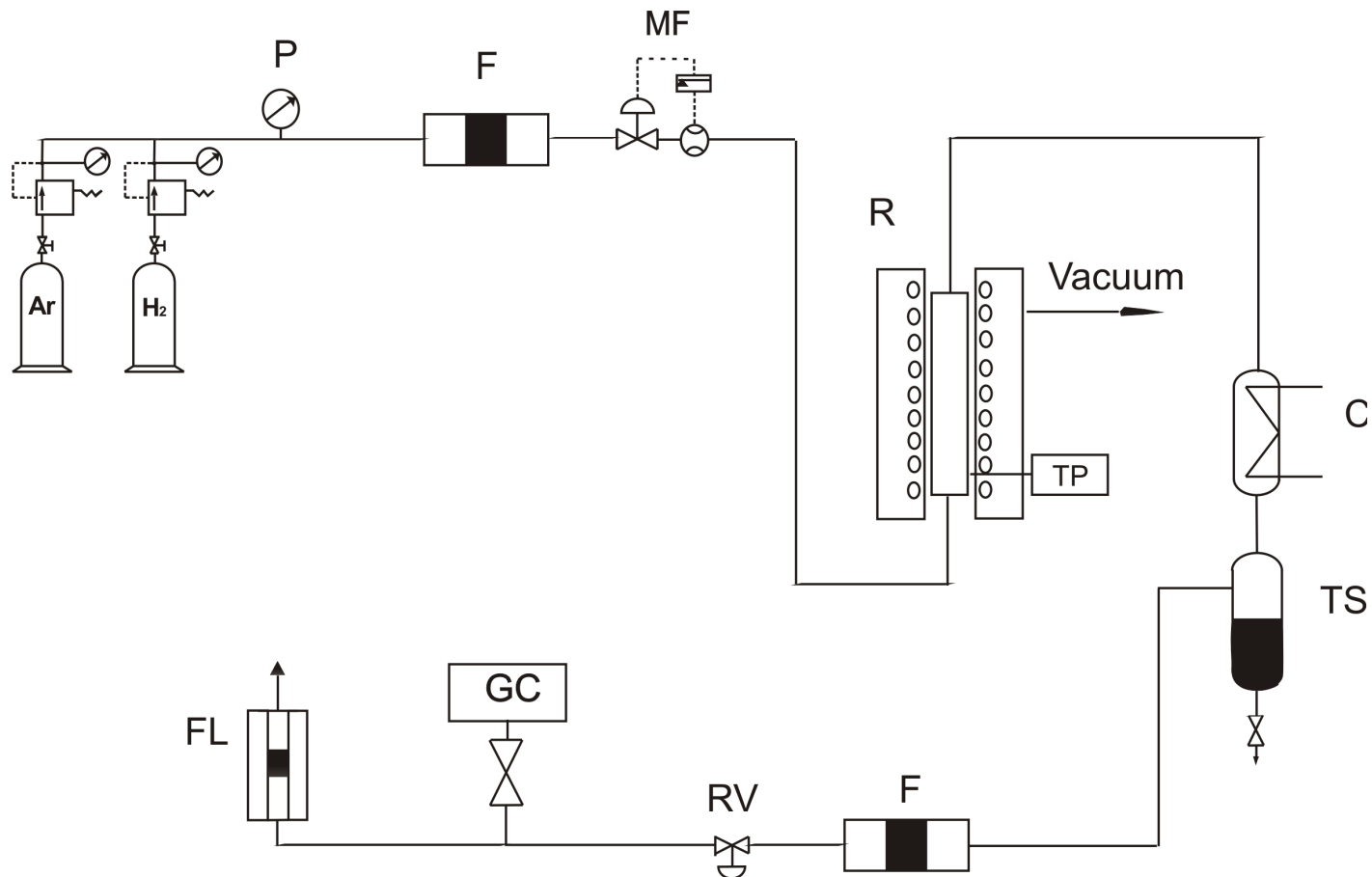
Schemat hydrozgazowania z wykorzystaniem ciepła WTRJ

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Schemat stanowiska badawczego

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Ważniejsze publikacje

- Karcz A., Porada S., Kinetics of the formation of C1-C3 hydrocarbons in pressure pyrolysis of coal, Fuel Processing Technology, 1990, 26, s. 1-13
- Karcz A., Porada S., Formation of C₁-C₃ hydrocarbons during pressure pyrolysis and hydrogasification in relation to structural changes in coal, Fuel, 1995, t. 74, s. 806-809
- Karcz A., Porada S., Możliwości konwersji węgla na metan w świetle wyników badań kinetycznych procesów pirolizy i hydrozgazowania, Gospodarka Surowcami Mineralnymi, 1995 t.11, z.2, s.235-245
- Karcz A., Porada S., Tworzenie się metanu podczas pirolizy węgla kamiennych o różnym stopniu uwęglenia w atmosferze gazu inertnego i wodoru, Gaz, Woda i Technika Sanitarna, 1986, nr. 8-9, s. 170-172

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Ważniejsze publikacje cd.

- Karcz A., Porada S., The influence of coal rank on formation of gaseous hydrocarbons in hydrogasification of coal, *Fuel*, 1996, t. 75, s. 641-645
- Porada S., Otrzymywanie substytutu gazu ziemnego na drodze hydrozgazowania węgla, *Karbo-Energochemia-Ekologia*, 1996, nr.5, s. 186-188
- Karcz A., Porada S., Wpływ pirytu na hydrozgazowanie węgla, *Karbo-Energochemia-Ekologia*, 1998, nr. 11, s. 395-398
- Porada S., Jonas J., Wpływ uziarnienia węgla na przebieg jego hydrozgazowania w zakresie niskich szybkości ogrzewania, *Gospodarka Surowcami Mineralnymi*, 1999, t.15, z.1, s. 119-125
- Karcz A., Porada S., Catalytic properties of iron in C₁-C₃ hydrocarbon formation during hydrogasification of coal, *Acta Montana*, 2001, Series B, No 11, s. 15-22

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Ważniejsze publikacje cd.

- Porada S., Strugała A., Wpływ dodatku związków żelaza i siarki na kinetykę hydrozgazowania węgla kamiennego, *Gospodarka Surowcami Mineralnymi*, 2002, t.18, z.2, s.63-75
- Porada S., The influence of elevated pressure on the kinetics of evolution of selected gaseous products during coal pyrolysis, *Fuel* 2004, t. 83, s.1071-1078.
- Porada S., The reactions of formation of selected gas products during coal pyrolysis, *Fuel* 2004, t. 83, s.1191-1196
- M. Bajda, S. Porada, Wpływ pirytu na proces hydrozgazowania węgla, Zagadnienia interdyscyplinarne w górnictwie i geologii, Prace Naukowe Instytutu Górnictwa politechniki Wrocławskiej, nr. 110, Seria Konferencje nr. 42, 2005, s. 331-339

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Wnioski końcowe

- **Duże potencjalne możliwości stosowania nowych rozwiązań przy konieczności dużego zaangażowania naukowego i technicznego.**
- **Technologie rozwojowe (dojrzałe z elementami nowości lub nowe, testowane w skali laboratoryjnej – z reguły nie sprawdzone w skali wielkoprzemysłowej)**

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

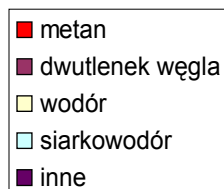
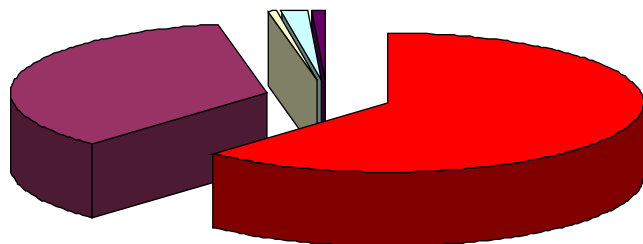

AGH – University of Science and Technology, Faculty of Fuels and Energy, Krakow

1. Możliwe wykorzystanie ciepła zrzutowego w procesach reformingu parowego gazu ziemnego, gazu fermentacyjnego, wyższych węglowodorów

Skład gazu fermentacyjnego

Skład	Udział składników [%]
Metan CH₄	55 - 70
Dwutlenek węgla CO ₂	27 - 44
Wodór H ₂	0,2 - 1
Siarkowodór H ₂ S	0,2 - 3
Tlenek węgla CO	~ 1
Związki chloru	< 1
Związki amoniaku	< 1
Halogenopochodne	< 1

Piotr Tomczyk, Stanisław Porada

